

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Головною метою статті є дослідження перспектив розвитку інвестиційної діяльності в Україні

The main objective of this paper is to investigate perspectives of investment activity's development in Ukraine

Постановка проблеми. Проблема створення сприятливого інвестиційного клімату завжди знаходилась у центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції стосуються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим способом забезпечення умов виходу держави з економічної кризи, сприяють впровадженню нових технологій, сучасних видів устаткування, передового досвіду іноземних підприємств, методів управління та виробничої культури, збільшенню продуктивності праці, підвищенню добробуту населення тощо. Тому питання про стан інвестицій в Україні та перспективи їх збільшення особливо актуальне на сучасному етапі економічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість вітчизняних та закордонних науковців приділяли свою увагу дослідженню проблем у сфері інвестицій. Зокрема Т. Г. Детюк в своїх працях досліджував сучасний стан інвестиційного клімату в Україні, Ю. М. Правик, І. В. Драган та Р. Р. Гудима окреслювали стратегічні напрями залучення та використання іноземних інвестицій.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Актуальним завданням визначення основних тенденцій інвестиційної діяльності України та її перспектив, а також розробка пропозицій, які сприятимуть активізації інвестиційної діяльності та збільшенню її обсягів.

Мета статті. Визначити тенденції інвестиційної діяльності та її перспективи, а також розробити пропозиції, які сприятимуть активізації інвестиційної діяльності та збільшенню її обсягів.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» [1] «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»); права користування

землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також іншими майнові права; інші цінності. Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень». Значну питому вагу в загальному обсязі інвестицій займають іноземні інвестиції. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» [1], «іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту».

Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну станом на початок 2007-2011 років наведена на рис. 1 [2].

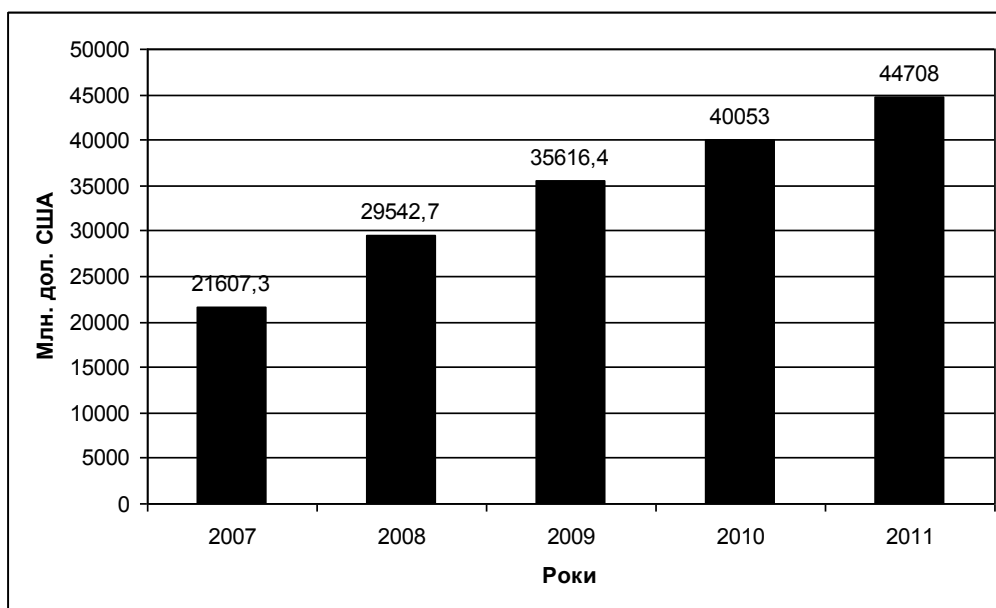

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну на початок 2007-2011 років

Як видно з рисунку обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну поступово збільшується (в середньому на 5775 млн. дол. США щороку). Тим не менше темпи росту сповільнилися і впродовж останніх двох років обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну зростав в середньому на 4546 млн. дол. США.

Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну у 2010 році за джерелами наведено в табл.1 [2].

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну у 2010 році

	Усього	У тому числі з		
		країн ЄС	країн СНД	інших країн світу
Капітал нерезидентів в Україні, на початок року	40053,0	31608,5	2837,4	5607,1
Збільшення капіталу нерезидентів за рахунок грошових внесків	5986,0	4605,8	849,2	531,0
внесків у вигляді акцій	5684,8	4346,7	837,9	500,2
внесків унаслідок скасування боргу	8,5	8,4	0,1	0,0
внесків у вигляді рухомого і нерухомого майна	19,8	19,8	-	-
внесків у вигляді нематеріальних активів	245,5	208,2	11,1	26,2
придбання корпоративних прав у результаті приватизації державного майна	1,5	1,5	0,0	0,0
Інших видів здійснення інвестицій	4,7	2,9	-	1,8
Зменшення капіталу нерезидентів, за рахунок вилучення капіталу, з них	21,2	18,3	0,1	2,8
	809,7	659,9	29,4	120,4
	659,3	540,1	23,7	95,5

грошових внесків	494,3	398,9	17,0	78,5
цінних паперів	87,9	78,8	0,8	8,3
рухомого і нерухомого майна	77,1	62,5	5,9	8,7
поступки нерезидентом свого капіталу резиденту	90,1	62,0	5,7	22,4
інших видів зменшення капіталу	60,3	57,8	0,0	2,5
Переоцінка капіталу	-7,1	-1,8	2,8	-8,1
Утрати капіталу	106,3	56,1	6,9	43,3
Перехід прав власності на капітал нерезидента	-	114,3	120,4	-234,7
Обсяги прямих інвестицій, які перейшли до категорії портфельних інвестицій	62,7	49,4	0,2	13,1
Курсова різниця	-374,6	-346,0	-2,6	-26,0
Капітал нерезидентів в Україні, на кінець року	44708,0	35225,2	3790,0	5692,8
Сукупний капітал нерезидентів, включаючи позиковий капітал, на кінець року	50607,3	40361,1	3971,9	6274,3

Капітал нерезидентів збільшувався в основному за рахунок грошових внесків, зменшувався за рахунок вилучення капіталу (а саме грошових внесків).

Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності наведено в табл. 2 [2].

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності у 2010 році

	Капітал на кінець року, млн. дол. США	Частка в загальному обсязі інвестицій, відсотків
Усього	44708,0	100,0
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	833,7	1,9
Рибальство, рибництво	12,9	0,0
Промисловість	14042,6	31,4
Будівництво	2339,2	5,2
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	4764,5	10,7
Діяльність готелів та ресторанів	458,3	1,0
Діяльність транспорту та зв'язку	1711,2	3,8
Фінансова діяльність	15059,5	33,7
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	4754,1	10,6
Державне управління	0,5	0,0
Освіта	16,8	0,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	131,2	0,3
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	583,5	1,3

Більша частина прямих іноземних інвестицій в Україну здійснювалась в фінансову діяльність і промисловість.

Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами наведено в табл. 3 [2].

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції в Україну за країнами на початок 2011 року

	Початок 2011 року
Усього	44708,0
Кіпр	9914,6
Німеччина	7076,9
Нідерланди	4707,8
Російська Федерація	3402,8
Австрія	2658,2
Франція	2367,1
Сполучене Королівство	2298,8
Швеція	1729,9

Віргінські острови, Британські	1460,8
Сполучені Штати Америки	1192,4
Італія	982,4
Польща	935,8
Швейцарія	859,4
Угорщина	723,6
Люксембург	443,2
Інші країни	3954,3

Обсяги прямих іноземних інвестицій в регіони наведено в табл. 4 [2].

Таблиця 4

Прямі іноземні інвестиції в регіони, млн. дол. США

	На кінець 2010 року
Україна	44708,0
Автономна Республіка Крим	815,6
Вінницька	212,5
Волинська	344,1
Дніпропетровська	7486,7
Донецька	2061,5
Житомирська	246,8
Закарпатська	362,6
Івано-Франківська	542,6
Київська	1603,0
Кіровоградська	65,5
Луганська	630,8
Львівська	1273,8
Миколаївська	181,2
Одеська	1124,9
Полтавська	531,5
Рівненська	304,4
Сумська	357,6
Тернопільська	65,1
Харківська	2705,4
Херсонська	202,8
Хмельницька	183,5
Черкаська	287,0
Чернівецька	62,3
Чернігівська	94,9
Київ	21859,2
Севастополь	162,8

Таким чином, найбільший обсяг іноземних інвестицій було здійснено в такі регіони як Київ, Дніпропетровська, Харківська та Донецька області.

У січні-вересні 2011 року в економіку України іноземні інвестори вклали 4742,1 млн. дол. США прямих інвестицій, що на 39% більше відповідного показника за аналогічний період 2010 року. Про це УНІАН повідомили у Державній службі України. Згідно з повідомленням, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал), направлених до України, на 1 жовтня 2011 року становив 48466,2 млн. дол., що на 8,2% більше порівняно з обсягами інвестицій на початок 2011 року, і в розрахунку на одного українця становить 1060,8 дол.

Інвестиції надійшли зі 128 країн світу. У десятку основних країн-інвесторів, на які припадає більш як 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр - 12,09 млрд. дол., Німеччина - 7,29 млрд. дол., Нідерланди - 4,91 млрд. дол., Велика Британія - 2,5 млрд. дол., Франція - 2,22 млрд. дол., Швеція - 1,76 млрд. дол., Віргінські Острови (Британія) - 1,56 млрд. дол., США - 1,082 млрд. дол.

Заборгованість українських підприємств за кредитами і позиками, торговими кредитами і іншими зобов'язаннями (боргові інструменти) перед прямими іноземними інвесторами на 1 жовтня 2011 р. становила 7085,5 млн. дол. [3].

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал і боргові інструменти) на 1 жовтня 2011 р. становили 56323,7 млн. дол.

Обсяг прямих інвестицій (акціонерний капітал) з України в економіку країн світу на 1 жовтня 2011 року становив 6860,6 млн. дол., тому числі до країн ЄС - 6532,5 млн. дол. (95,2% загального обсягу), до країн СНД - 228,7 млн. дол. (3,7%), до інших країн світу - 99,4 млн. дол. (1,5%). Прямі інвестиції з України надійшли до 47 країн світу, основний обсяг направлено на Кіпр (92,6%) [2].

Проте потрібно зауважити, що темп приросту іноземних інвестицій в економіку України знизився протягом останнього року. Це пояснюється впливом світової фінансово-економічної кризи на рух капіталу, а також курсовою різницею, яка виникла у зв'язку з девальвацією офіційного курсу гривні до долара. Надалі все залежатиме від наслідків кризи для різних країн світу. Сьогодні з'явилися загальні тенденції до поліпшення економічної ситуації. Окрім того, інвестиційний потенціал України зростає, зважаючи на підготовку до Євро-2012. Не слід забувати, що в країні затверджено програму підготовки до чемпіонату, в якій передбачено 125 млрд. дол. інвестицій. Уряд у 2009 році заклав до бюджету 37 мільярдів доларів під державні гарантії, які можна надавати під інвестиційні проекти в рамках Євро-2012. Тобто уряд стимулює залучення іноземних інвестицій під державні гарантії [4].

Проте прогнози дуже обережні, оскільки економічна невизначеність зберігається. Інвестори побоюються вкладати кошти в інші країни, як в розвинуті, так і з перехідною економікою. Найпривабливіші в інвестиційному сенсі країни наразі характеризуються зменшенням обсягу інвестицій. Це пов'язано з тим, що інвестори «взяли перерву», для того, щоб переоцінити і ще раз визначити свої пріоритети [5].

Але загалом прогнозуючі організації припускали вирішення у 2011 році проблем банківської сфери як всередині країни, так і на зовнішніх ринках. Повинен був покращитися доступ до кредитних ресурсів і посилитися довіра до банківської системи з боку населення та бізнесу, що позитивно вплине на відновлення виробничої діяльності корпоративного сектору. В той же час, зростанню обсягів залучених кредитних ресурсів сприятиме їх помірне здешевлення - прогнозується зниження ставок банків за кредитними операціями. Разом з цим, поступово зростатиме притік іноземного капіталу як у вигляді прямих іноземних інвестицій, так і портфельних інвестицій [6].

Позитивним для інвесторів стане завершення без ексцесів виборчої кампанії, після виборів ризики країни зменшаться. Звісно інвестиційний клімат не зміниться різко, але багато закордонних інвесторів чекають настання політичної стабільності в Україні.

Щодо 2011 року, то більшість експертів вважали, що обсяг прямих іноземних інвестицій збільшиться. А також передбачали зростання економіки України в межах від 3,5% до 6,3%. В основному передбачається, що основним важелем економічного зростання буде розширення інвестиційного попиту: усереднене значення реального приросту інвестицій 10,7%, яке перевищує реальний приріст приватного споживання (5,8%) [6].

Загалом, Україна досягла відчутних досягнень у справі залучення іноземних інвестицій, але необхідно констатувати, що іноземний капітал не поспішає освоювати

український інвестиційний ринок. Існує ряд перешкод, які не дозволяють інвесторам збільшити обсяг інвестицій в нашу державу, але Україна в змозі подолати ці труднощі.

Для активізації інвестиційної діяльності слід:

- 1) знизити рівень державного регулювання підприємницької діяльності та забезпечити стабільність відповідного законодавства;
- 2) усунути неоднозначність трактування нормативно-правових актів та завершити судову реформу;
- 3) вдосконалити нормативну базу з питань реалізації прав власності;
- 4) завершити адміністративну реформу, забезпечити публічність та прозорість у прийнятті рішень органами влади і в результаті подолати бюрократизм та прояви корупції;
- 5) запровадити ефективні методи корпоративного управління;
- 6) сприяти розвитку ринків капіталу, в першу чергу банківського сектору, фондового та страхового ринків;
- 7) знизити податкове навантаження;
- 8) забезпечити стабільність політичного середовища;
- 9) активізувати діяльність зі створення позитивного іміджу держави.

Одним з найважливіших чинників поліпшення інвестиційного клімату в Україні є створення адекватного ринковій економіці правового поля.

З цією метою: 1) проводитиметься робота, пов'язана з укладенням міждержавних угод про заохочення і захист інвестицій та уникнення подвійного оподаткування, обміном інформацією про нормативно-правові акти в сфері інвестиційної діяльності, формуванням стабільної законодавчої бази та умов провадження підприємницької діяльності; 2) розширюватиметься співробітництво з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком і Європейським банком реконструкції та розвитку в питаннях надання фінансової допомоги Україні, здійснюватимуться заходи для прискорення процесу вступу України до СОТ.

Для поступової адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу та до вимог СОТ повинні бути прийняті нормативно-правові акти, що регулюватимуть питання:

- 1) подальшого реформування податкової системи;
- 2) формування нормативно-правової бази, що сприятиме функціонуванню фондового ринку;
- 3) захисту внесків громадян із страхування їх життя, здоров'я, на недержавне пенсійне забезпечення.

Стратегічною метою податкової політики є створення стабільної податкової системи, яка забезпечувала б достатній обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів, ефективне функціонування економіки, створення умов для подальшого інтегрування України до світової економіки.

Основним завданням податкової реформи є:

- 1) зниження податкового навантаження шляхом скорочення переліку податків, зборів (обов'язкових платежів), зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці для формування солідарних соціальних фондів та перехід до формування персоналізованих фондів;
- 2) розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг, які безпосередньо не пов'язані з інноваційною та інвестиційною діяльністю; запровадження механізму

декларування податкових пільг суб'єктами - платниками податків; запровадження оподаткування нерухомості;

3) стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств з удосконаленням умов оподаткування, що стимулюють поновлення основних виробничих фондів та розвиток малого бізнесу;

4) підвищення рівня сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

5) недопущення подвійного оподаткування нерезидентів.

Створення ефективної системи інвестування пенсійних коштів має за мету:

1) визначення напрямів інвестування пенсійних коштів;

2) забезпечення пріоритетності економічних інтересів вкладників пенсійних фондів у процесі інвестування пенсійних коштів;

3) створення системи інвестування пенсійних коштів з гарантованим доходом;

4) визначення критеріїв відбору банків та небанківських фінансових установ для інвестування пенсійних коштів.

Метою запровадження спеціального режиму інвестування на територіях з несприятливими соціально-економічними та екологічними умовами є залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва для збереження існуючих та створення нових робочих місць, впровадження нових технологій, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення обсягу високоякісних товарів та послуг, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

Важливим напрямом державної інвестиційної політики є сприяння створенню індустріальних парків для розвитку високотехнологічних виробництв.

Для подальшої активізації інвестиційних процесів у спеціальних (вільних) економічних зонах і на територіях із спеціальним режимом інвестиційної діяльності необхідно забезпечити: 1) розробку та виконання стратегічних та поточних програм розвитку кожної спеціальної (вільної) економічної зони і території, де запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності; стимулювання інвестицій у пріоритетні галузі економіки, сприяння впровадженню новітніх технологій та виробництву конкурентоспроможної на зовнішньому ринку продукції шляхом оптимізації пріоритетних видів економічної діяльності.

Державна підтримка в подоланні депресивного стану окремих територій повинна забезпечуватися на основі реалізації комплексу заходів, що передбачають:

1) сприяння створенню нових виробництв, впровадженню нових технологічних процесів і створенню екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення;

2) забезпечення структурної перебудови національної економіки та розвитку регіонів, залучення інвестицій у пріоритетні види економічної діяльності;

3) розвиток виробничої та соціальної інфраструктури;

4) залучення інвестицій у сферу виробництва із створенням нових робочих місць;

5) вжиття органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування заходів для розвитку малого бізнесу, підвищення зайнятості населення;

6) цільове фінансування виконання програм перекваліфікації та професійної освіти населення;

7) залучення міжнародної технічної допомоги для вирішення соціально-економічних проблем депресивних територій, підготовки та перепідготовки фахівців з питань інвестиційної діяльності та розвитку підприємництва;

8) розробку пропозицій щодо запровадження пільгового режиму оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інвестиційного проекту.

Ключовим питанням розвитку країни є збереження темпів її економічного зростання. Інвестиційна політика спрямовується на формування раціональної структури економіки.

У процесі структурних перетворень у галузях економіки відбуватимуться:

1) зміни у напрямках спрямування капітальних вкладень шляхом переорієнтації інвестицій у високотехнологічні, наукоємні галузі, забезпечення державної підтримки виробництва високотехнологічної продукції та розвитку малого і середнього бізнесу за рахунок відшкодування з державного бюджету частини ставок за банківськими кредитами;

2) розширення прав суб'єктів господарської діяльності з формування та використання власних амортизаційних коштів;

3) спрямування державних інвестицій на поновлення основних фондів пріоритетних галузей економіки;

4) інноваційне інвестування підприємств за рахунок коштів, одержуваних від приватизації об'єктів державної власності;

5) впровадження ресурсо- та енергозберігаючих техніки і технологій;

6) поглиблення ринкових перетворень, формування конкурентного середовища та зміцнення приватної власності, реформування аграрних відносин;

7) розширення внутрішнього ринку, зміцнення ринкової інфраструктури, виконання регіональних програм забезпечення ефективного функціонування ринків, здійснення заходів, спрямованих на розвиток сфери побутового обслуговування населення, надання широкого спектру туристичних послуг;

8) обґрунтований захист вітчизняного виробника;

9) пропагування через засоби масової інформації позитивного досвіду залучення інвестицій в економіку країни та ефективних результатів використання інвестиційного капіталу.

На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування. Законодавство України передбачає визначені гарантії діяльності для інвесторів.

На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

У випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі. Держава також гарантує безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків і інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах унаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України.

Висновки. Виходячи із вище викладеного можна сказати, що розвиток банківської системи залежить від залучення іноземних банківських інвестицій, а для цього необхідно Україні повернути втрачену довіру іноземних інвесторів та забезпечити їх всіма умовами для плідної співпраці. Важливо підвищити ефективність діяльності антимонопольних органів України, оскільки спостерігається тенденція до створення «регіональних

монополій». Водночас укрупнення орієнтованих на експорт компаній у металургійній та хімічній галузях дозволило б їм знизити витрати і посилити вплив на формування світової ціни на їх продукцію. Особливу увагу слід приділити захисту прав власності, у тому числі інтелектуальної. Україна є активним членом Світової організації інтелектуальної власності, але незважаючи на це наша держава залишається транзитним пунктом, місцем зберігання контрафактної продукції, що виробляється в Росії та інших країнах.

Підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості економіки повинно стати стратегічним завданням. Стан виробничих фондів незадовільний, і Україна стоїть на межі техногенної катастрофи. Її інфраструктурні галузі настільки застаріли, що ігнорувати цей факт більше неможливо. Подібні активи не можуть бути надійною базою конкурентної боротьби та інвестиційної привабливості. Слід ураховувати й те, що інвестиції в їх оновлення не вигідні приватному капіталу.

Список літератури

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Офіційний сайт інформаційного агентства «Юніан». Режим доступу: <http://economics.unian>
4. Данилишин Б. Другої хвилі кризи не буде // «День». – 2009. - №136
5. Пригожина А.П. // Ділова Україна. – 2009. - №9
6. Міністерство Фінансів України // Україна: перспективи розвитку. – 2009. - №20 – С.15